Έκθεση εργασιών συντήρησης αρχιτεκτονικών καταλοίπων στον αρχαιολογικό του Αζοριά κατά την ανασκαφική περίοδο του 2017

της
Σ. Χλουβεράκη, Επιστημονική Συνεργάτιδα, ΙΝΣΤΑΠ Κέντρο Μελέτης Αν Κρήτης
Αρ. Άδ.: 466

Κατά την ανασκαφική περίοδο του 2017 στον Αζοριά παράλληλα με την ανασκαφική έρευνα πραγματοποιήθηκαν εργασίες συντήρησης αρχιτεκτονικών λειψάνων διάρκειας τριών εβδομάδων.

Οι εργασίες προγραμματίστηκαν από τον διευθυντή του προγράμματος D. Haggis σε συνεργασία με την συντηρήτρια Σ. Χλουβεράκη και πραγματοποιήθηκαν από ομάδα έμπειρων τεχνιτών με επικεφαλή τον Μ. Κασωτάκη. Τις εργασίες επέβλεψε η Κ. Ζερβάκη, εκ μέρους της ΕΦΑ Λασιθίου.

1. Επεμβάσεις συντήρησης

Οι επεμβάσεις συντήρησης του 2017 είχαν τέσσερις κύριους στόχους:

Α. Την στερέωση τοιχοποιιών και δαπέδων που ανασκάφτηκαν το 2016 και 2017 με κύρια προτεραιότητα τον βαθμό επικινδυνότητας. Οι τοιχοποιίες συνήθως παρουσιάζουν προβλήματα που έχουν προκληθεί από την καταστροφή και εγκατάλειψη του χώρου στην αρχαιότητα ή και κατά την διάρκεια ταφής τους ενώ τα δάπεδα αποδυναμώνονται σταδιακά καθώς εκπλύνονται από τα όμβρια ύδατα. Η στερέωση των τοιχοποιιών καθώς και η κάλυψη των δαπέδων κρίνονται απαραίτητα μέτρα προκειμένου να μπορέσουν να διατηρηθούν τα αρχιτεκτονικά λείψανα στις νέες περιβαλλοντικές συνθήκες έκθεσης.

Επομένως παράλληλα με την στερέωση των τοιχοποιιών πραγματοποιήθηκε και επίστρωση δαπέδων για την σταθεροποίηση και προστασία τόσο των ίδιων των δαπέδων όσο και της θεμελίωσης των τοιχοποιιών. Η επίστρωση δαπέδων με γεωύφασμα, χαλίκι και εδαφικό υλικό, η οποία έχει περιγραφεί εκτενώς σε προηγούμενες εκθέσεις εργασιών (2014-2015) έχει δείξει πολύ ικανοποιητικά αποτελέσματα προς το παρόν και επομένως το 2017 συνεχίστηκαν τέτοιες εφαρμογές τις οποίες και παρακολούθησε η Κ. Ζερβάκη από την ΕΦΑ Λασιθίου.

Β. Την στερέωση κτηρίων που ανασκάφτηκαν από το 2013-2017 τα οποία μετά από την έκθεσή τους στο νέο περιβάλλον έχουν παρουσιάσει σταδιακή διάβρωση.

Γ. Την επισκευή φθορών που έχουν παρουσιαστεί σε κονιάματα που χρησιμοποιήθηκαν για την στερέωση τοιχοποιιών που συντηρήθηκαν κατά την πρώτη φάση του ανασκαφικού προγράμματος 2003-2009.

Δ. Την διαμόρφωση μονοπατιών για την εξυπηρέτηση των αναγκών της ανασκαφής και της συντήρησης αρχικά αλλά και την περαιτέρω ένταξη τους στην χάραξη μόνιμων διαδρομών στον χώρο.

Τα υλικά και οι μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν ακολούθησαν το πρωτόκολλο που έχει διαμορφωθεί για την εφαρμογή αργιλοκονιαμάτων σε συνεργασία με την ΔΑΑΜ και το εργαστήριο συντήρησης του ΙΝΣΤΑΠ το οποίο εφαρμόστηκε από το 2013, αρχικά πιλοτικά και στην συνέχεια συστηματικά με πολύ ικανοποιητικά αποτελέσματα (Βλ., Έκθεση εργασιών συντήρησης αρχιτεκτονικών καταλοίπων στον αρχαιολογικό του Αζοριά κατά την ανασκαφική περίοδο του 2013-2016 της Σ. Χλουβεράκη).

Μετά από παρατήρηση και αξιολόγηση των πρώτων εφαρμογών του 2013 η σύνθεση του αργιλοκονιάματος που χρησιμοποιείται στον Αζοριά, από το 2014 μέχρι και σήμερα περιέχει 35% εδαφικό υλικό, κοσκινισμένο στα 0- 5 χιλ, 50% άμμος νταμαρίσια και 15% λευκό τσιμέντο (Πίνακας 1).

Εδαφικό Υλικό	**Άμμος νταμαρίσια**	**Λευκό τσιμέντο τύπου Portland**
Εδαφικό Υλικό	**Άμμος νταμαρίσια**	**Λευκό τσιμέντο τύπου Portland**
35%	50%	15%
0-5 χιλ	0-5χιλ	

Πίνακας 1: Σύνθεση σταθεροποιημένου κονιάματος με βάση το εδαφικό υλικό – Αζοριάς 2014 -2017

Από άποψη αισθητικής το κονίαμα εναρμονίζεται στο σύνολο ικανοποιητικά καθώς το εδαφικό υλικό που χρησιμοποιείται προέρχεται από την ανασκαφή του χώρου. Το χώμα που παράγει η ανασκαφική δραστηριότητα το οποίο υπολογίζεται σε 50.000 lit ετησίως, συλλέγεται, κοσκινίζεται και επαναχρησιμοποιείται για την συντήρηση και

την διαχείριση του χώρου. Το εδαφικό υλικό περιέχει φυλλίτες και λεπτομερές αργιλικό υλικό που χρησιμοποιήθηκε στην αρχαιότητα στα δάπεδα, στις στέγες και χτιστές κατασκευές.

2. Θέσεις επεμβάσεων

Το 2016 πραγματοποιήθηκαν στερεωτικές και σωστικές επεμβάσεις στις ακόλουθες τοιχοποιίες οι οποίες έχουν χαρτογραφηθεί στο Σχέδιο 1 (Σχ. 1):

- Νότιο Κτήριο 2: στερέωση τοιχοποιιών και επίστρωση δαπέδων των G600; G900, G1500, G1700, G1000, και στερέωση δυτικής και βόρειας τοιχοποιίας του G1300
- Στερέωση τοιχοποιιών σε B6300, B6500, B6600, B6700
- Στερέωση της νότιας, βόρειας και ανατολικής τοιχοποιίας του B6800
- B5800 και B3500, επίστρωση δαπέδων
- Δυτικό Κτήριο: Στερέωση τοιχοποιιών σε D3300, D3200, D2500, D3400, D3100, D2800; D2900
- Τέλος στο A2500, πραγματοποιήθηκε στερέωση του βόρειου τοίχου του ανατολικού δωματίου.

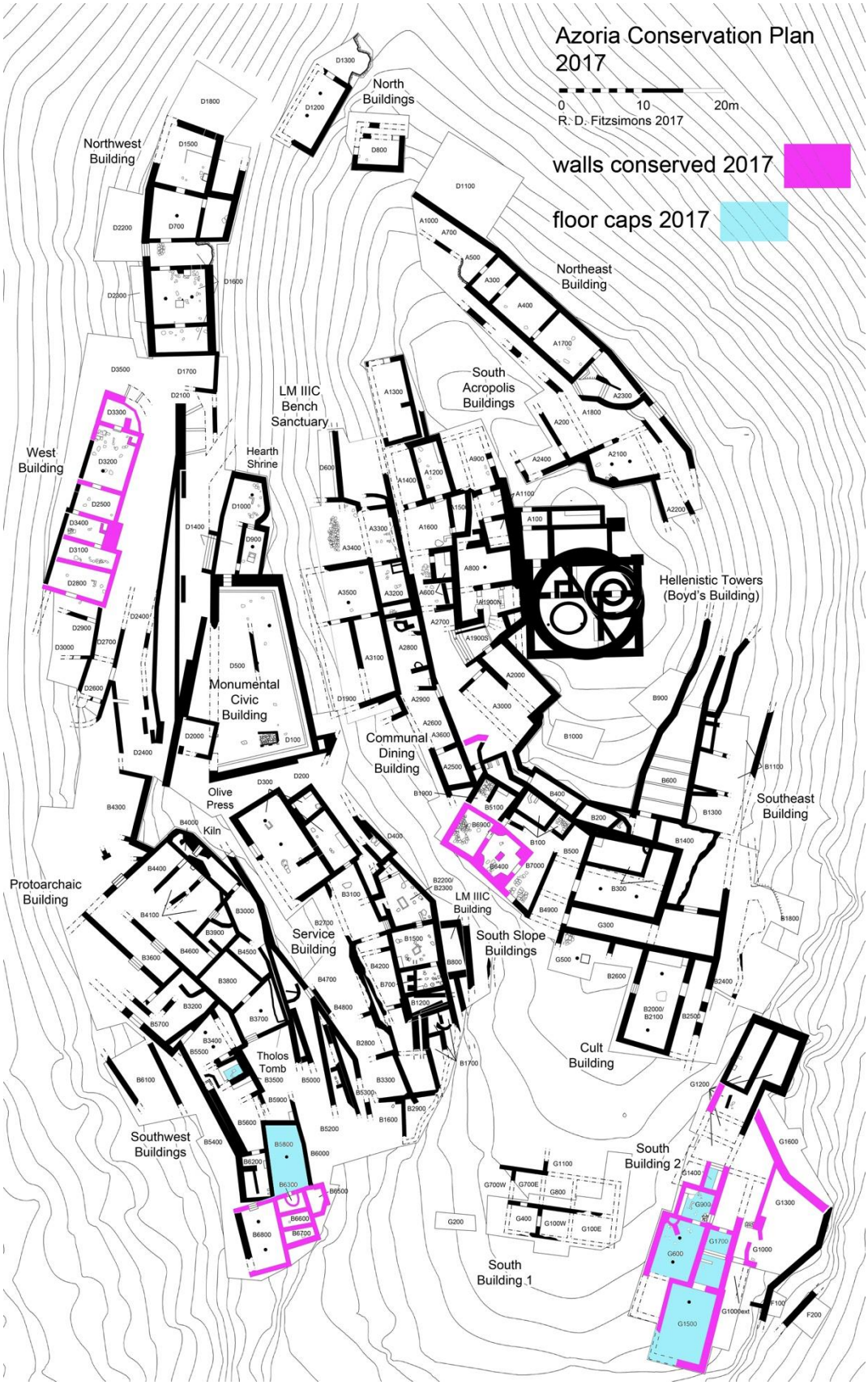

Σχ. 1. Χαρτογράφηση επεμβάσεων του 2017

3. Τεκμηρίωση των εργασιών στερέωσης

Πριν από την εφαρμογή οποιασδήποτε στερεωτικής επέμβασης ολοκληρώνεται η σχεδιαστική αποτύπωση και φωτογράφηση όλων των αρχιτεκτονικών λειψάνων ενώ όλα τα στάδια των εργασιών συντήρησης τεκμηριώνονται λεπτομερώς φωτογραφικά. Η πλήρης σειρά φωτογραφιών έχει αρχειοθετηθεί ως μέρος του αρχαιολογικού προγράμματος. Παρατίθενται ενδεικτικά εικόνες από το αρχείο τεκμηρίωσης (Εικ. 1-11)

Εικ. 1-2. Καθαρισμός τοιχοποιίας για την προετοιμασία της αρμολόγησης με χρήση πνευματικών (πάνω) και αυτοσχέδιων εργαλείων (κάτω)

Εικ. 3. Διαβροχή της τοιχοποιίας πριν την εφαρμογή του αργιλοκονιάματος

Εικ. 4. Αρμολόγηση τοιχοποιίας

Εικ. 5. D3300, τοιχοποιία πριν τη συντήρηση

Εικ. 6. D3300, τοιχοποιία μετά τη συντήρηση

Εικ. 7. D3300, λεπτομέρεια τοιχοποιίας πριν τη συντήρηση

Εικ. 7. D3300, λεπτομέρεια τοιχοποιίας μετά τη συντήρηση

4. **Διαμόρφωση μονοπατιών**

Η διαμόρφωση των μονοπατιών έγινε αρχικά με γνώμονα την εξυπηρέτηση της αρχαιολογικής έρευνας της συντήρησης και της προστασίας του χώρου. Τα μονοπάτια που διαμορφώθηκαν με την χρήση εδαφικού υλικού και λίθων από την ανασκαφή του χώρου έχουν χαρτογραφηθεί στο Σχέδιο 2, και έχουν τεκμηριωθεί φωτογραφικά με drone (Εικ. 8).

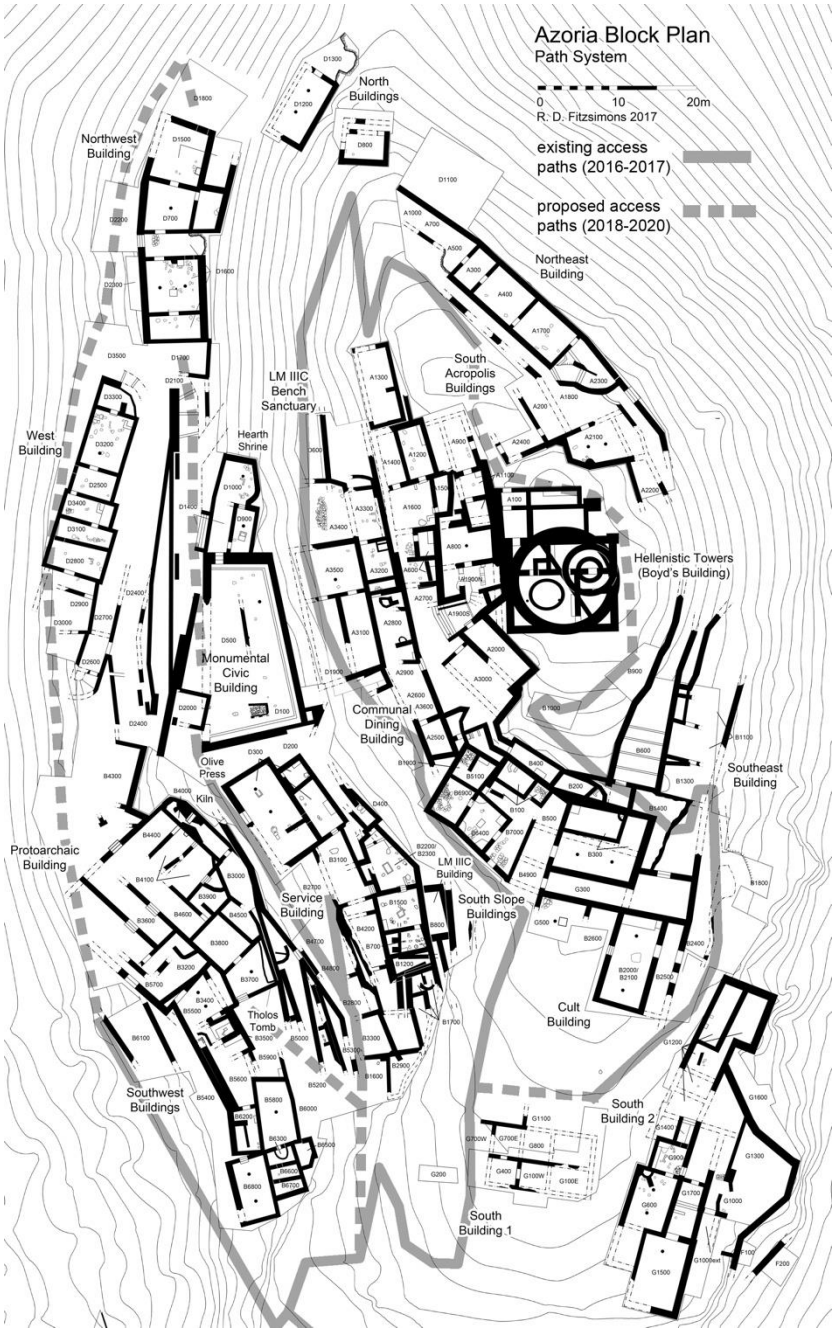

Σχέδιο 2. Μονοπάτια για την διακίνηση υλικών και εργατικού δυναμικού στον χώρο.

Εικ. 8. Αεροφωτογραφία του Αζοριά, όπου σημειώνονται τα μονοπάτια που δημιουργήθηκαν το 2017